

# TARIX FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METODLAR VA INNOVATSION YONDASHUVLAR

**A.M.Axmedov**  
*Mustaqil izlanuvchi*

**Annotatsiya.** *Mazkur maqolada tarix fanini o'qitish jarayonida qo'llanilayotgan zamonaviy pedagogik metodlar hamda innovatsion yondashuvlarning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida tarix ta'limining an'anaviy usullari bilan interfaol, muammoli, kompetensiyaga yo'naltirilgan hamda raqamli ta'lim texnologiyalari asosidagi metodlar o'zaro taqqoslanadi. Shuningdek, tarix fanini o'qitishda geymifikatsiya, loyiha asosida ta'lim, keys-stadi, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan metodlarning o'quvchilarda tarixiy tafakkur, tahliliy yondashuv va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni ochib beriladi. Maqolada zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ta'lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyati, ularning o'quv jarayoniga integratsiya qilinishi bilan bog'liq muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari yoritilgan. Tadqiqot natijalari tarix fanini o'qitishda metodik yondashuvlarni takomillashtirish, ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishga xizmat qiladi.*

**Kalit so'zlar:** *tarix ta'limi, zamonaviy metodlar, innovatsion yondashuv, interfaol texnologiyalar, raqamli ta'lim, tarixiy tafakkur, tanqidiy fikrlash.*

Bugungi kunda globallashtirish jarayonlari, axborot texnologiyalarining jadal rivoji hamda jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlari ta'lim tizimi oldiga mutlaqo yangi talablarni qo'ymoqda. Ta'lim endilikda faqat ma'lum bilimlar majmuasini yetkazish bilan cheklanib qolmay, balki shaxsning mustaqil fikrlashi, tahliliy yondashuvi, fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy faolligini shakllantirishga xizmat qilishi lozim. Shu nuqtai nazardan, tarix fanini o'qitish mazmuni va metodikasini qayta ko'rib chiqish zamon talabi sifatida namoyon bo'lmoqda.

An'anaviy tarix ta'limida uzoq yillar davomida faktlar, sanalar va voqealar ketma-ketligini yod oldirishga asoslangan yondashuv ustuvor bo'lib kelgan. Bunday usul ma'lum darajada tarixiy bilimlarni shakllantirgan bo'lsa-da, o'quvchilarda tarixiy jarayonlarni chuqur anglash, sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash, tarixiy hodisalarga mustaqil baho berish kabi ko'nikmalarni yetarli darajada rivojlantira olmagan. Natijada tarix fani ko'pincha eslab qolishga asoslangan, hayotdan uzilgan fan sifatida qabul qilingan holatlar ham kuzatilgan.

Aslida esa tarix fani jamiyat taraqqiyotining murakkab va uzviy jarayonlarini anglash, milliy o'zlikni shakllantirish, umuminsoniy qadriyatlarini idrok etish hamda shaxsning fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois tarix ta'limini zamonaviy pedagogik metodlar va innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish nafaqat

ta'lim sifati, balki jamiyatning intellektual va ma'naviy salohiyatini oshirish nuqtai nazaridan ham dolzarb masala hisoblanadi.

**Tarix fanini o'qitishda an'anaviy va zamonaviy metodlar nisbatining o'zgarishi.** Tarix fanini o'qitishda an'anaviy metodlar, jumladan, ma'ruza, hikoya, savol-javob va darslik asosida ishlash usullari uzoq vaqt davomida asosiy o'rinni egallab kelgan. Ushbu metodlar o'qituvchining yetakchi rolga tayangan holda tashkil etilib, o'quvchi asosan tinglovchi va qabul qiluvchi subyekt sifatida namoyon bo'lgan. Bunday yondashuv ta'lim jarayonida intizom va tizimlilikni ta'minlagan bo'lsa-da, o'quvchilarning faolligi va ijodiy ishtirokini cheklab qo'ygan. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar esa ta'lim jarayonida o'quvchini markaziy o'ringa chiqaradi. Bu yondashuvda o'qituvchi bilimni tayyor holda beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va muvofiqlashtiruvchi sifatida faoliyat yuritadi. Tarix fanida bunday metodlarning qo'llanilishi o'quvchilarda tarixiy manbalar bilan ishlash, turli nuqtai nazarlarni solishtirish, tarixiy voqealarni tahlil qilish va xulosa chiqarish kabi muhim kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, zamonaviy metodlar tarixni faqat o'tmish voqealari majmui sifatida emas, balki hozirgi davr muammolarini tushunishda muhim manba sifatida idrok etishga imkon yaratadi. Bu esa tarix fanining hayotiy ahamiyatini oshiradi.

**Interfaol metodlarning tarix ta'limidagi o'rni.** Interfaol metodlar tarix fanini o'qitishda samarali vositalardan biri sifatida qaralmoqda. Ushbu metodlar o'quvchilarning dars jarayonidagi faol ishtirokini ta'minlab, bilimlarni hamkorlikda o'zlashtirishga yo'naltirilganligi bilan ajralib turadi. Interfaol ta'lim jarayonida o'quvchilar o'z fikrlarini erkin bayon etish, munozara yuritish va jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini egallaydilar.

Tarix darslarida munozara va debat metodlaridan foydalanish muayyan tarixiy voqea yoki shaxs faoliyatini turli nuqtai nazarlardan ko'rib chiqish imkonini beradi. Bu esa o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va dalillarga tayangan holda xulosa chiqarish qobiliyatini rivojlantiradi. "Aqliy hujum", klaster va konseptual xaritalar kabi metodlar tarixiy tushunchalarni tizimlashtirishga yordam beradi.

Keys-stadi metodining qo'llanilishi esa tarixiy vaziyatlarni real hayotiy muammolar bilan bog'lash imkonini yaratadi. Natijada tarixiy bilimlar nazariy emas, balki amaliy ahamiyatga ega bo'lgan bilimlar sifatida o'zlashtiriladi.

**Raqamli texnologiyalar va geymifikatsiya yondashuvi.** Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi tarix fanini o'qitishda yangi didaktik imkoniyatlarni ochib bermoqda. Elektron darsliklar, interaktiv xaritalar, virtual muzeylar va tarixiy hujjatlarning raqamli bazalari o'quvchilarga tarixiy jarayonlarni ko'rgazmali va tizimli tarzda o'rganish imkonini yaratadi. Bu esa tarixiy tasavvurning yanada aniqlashuviga xizmat qiladi.

Geymifikatsiya yondashuvi tarix fanini o'qitishda o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishda muhim rol o'ynaydi. O'yin elementlarining dars jarayoniga kiritilishi o'rganishni qiziqarli va mazmunli qiladi. Tarixiy viktorinalar, rolli o'yinlar va strategik simulyatsiyalar o'quvchilarda tarixiy jarayonlarni "his qilish" va faol ishtirok etish imkonini beradi. Shu bilan birga, geymifikatsiyadan foydalanishda ehtiyotkorlik zarur. O'yin shakli maqsad

emas, balki ta'limiy maqsadlarga erishish vositasi sifatida qo'llanilishi lozim. Aks holda, o'yin elementi tarixiy mazmunning chuqur o'zlashtirilishiga to'sqinlik qilishi mumkin.

**Kompetensiyaga yo'naltirilgan va tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi yondashuvlar.** Zamonaviy ta'lim tizimida kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuv tarix fanini o'qitishda alohida ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv o'quvchilarda faqat bilim emas, balki tarixiy manbalarni tahlil qilish, axborotni tanlab olish va baholash, tarixiy xulosalar chiqarish kabi amaliy ko'nikmalarni shakllantirishni nazarda tutadi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish tarix ta'limining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Turli manbalarni solishtirish, qarama-qarshi fikrlarni tahlil qilish va muqobil tarixiy talqinlarni muhokama qilish orqali o'quvchilar tarixga biryoqlama emas, balki kompleks yondashishni o'rganadilar. Bu esa ularning umumiy intellektual rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

### **Xulosa**

Umuman olganda, tarix fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik metodlar va innovatsion yondashuvlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar, geymifikatsiya hamda kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuvlar tarix ta'limini mazmunan boyitib, o'quvchilarda tarixiy tafakkur va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi. Zamonaviy metodlarni amaliyotga joriy etish professor-o'qituvchilardan doimiy kasbiy rivojlanish, metodik izlanish va innovatsion fikrlashni talab etadi. Shu bilan birga, tarix fanini o'qitishda tarixiy haqiqatga sodiqlik, milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlash muhim vazifa bo'lib qolaveradi. Ana shunday yondashuv asosida tashkil etilgan tarix ta'limi yosh avlodni tarixiy ongga ega, mustaqil fikrlaydigan va jamiyat taraqqiyotiga mas'uliyat bilan yondashadigan shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Sh.Mirziyoyev. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2018
2. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat.-T.: TDPU. 2003.
3. J.G'.Yo'ldoshev, S.A.Usmonov, Pedagogik texnologiya asoslari.-T.: O'qituvchi.2004.
4. Sultonova, M. (2022). INNOVATIVE TECHNIQUES FOR EFFECTIVE TEACHING TO FOREIGN LANGUAGE LEARNERS. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(3), 659-662.
5. Usmonova, D. (2022). TO STUDY THE IMPORTANCE OF TRANSPOSITION OF WORD CATEGORIES IN ENGLISH. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(10), 128-131.
6. Sidikova, G. S., & Ibrahimovich, T. A. (2021). FORMATION OF CHILDREN'S HEALTH CULTURE AS A SOCIAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM. Conferencea, 71-74.